

LANDAJUELA, Anton, XIII.

Illak 12

Usain txarreko aizeak putz dagi. Kirioak indar-artega doguz, beste barik baña, il da eguna.

13gn illuntze baltzean aize negartiak bidea zabaldu gura dau lendik medar doguzan indarrak txepetxagotu gurarik. Lortuko dau.

14gn gabak baltzago ta illunago dirudi. Eriotzea gose da. Atzapar luze ta atzazkal makurrak gizon aragi billa ari dira. Aterik-ate dabil ago zuria janari gozoaren lorratzetik. Atietako morrollo koipe ga-beak asi dira atzera egiten, eta barruan zeñentzako deia izango ete dan zai gagozanoi dardar larria erasoten.

Batzuk emendik, andik beste batzuk, aurkitu dabez, azur edo azal, bear izan daben aparria ajolazkeriz eta bultzaka, ba daroadiez azken gabari agur egiteko gertua dan toki berezira.

42 dira Kristo gurutzatuaren aurrean eriotzaren besarkadaren zai dagozanak. Surrumurrua da 7 dirala urkamendirako. Enparauen azken ikarak Derion izango dabe lendik odoldua dagon toki aukeratu eta bizitza ontatik bestera igaroteko zubia. Onein arteko Larrondotar Imanol.

15gn goizeko argi-izpiakaz batean, oraindik lo-bietan gagozala, eriotzagaz burruka gogorrean diñardun gizonaren ai! garratzuak jo gaitu belarrietan. Bigarren erantzunik bagea izan da ai! larria. Danak gagoz ixilik, estakigu zer jazo dan. Geroak esango dausku zer dan gertatu dana, eta emen datorku geroa.

- Urkamendian izan dan gizonari samazurra estututen izan dautson urkagallua apurtu da. Erdi ilda zan gaixoa kendu egin dabe toki aretatik. Ondoan izan dan sendagilleak indar barriz orritu gura izan dau oraindik arnasa izan daualako. Osotu dabe tramakulu ikaragarria. Lotu dabe samatik barrien barriz, estutu dautsoe samazurra ta gorpu-ondar biurtu dabe ekiñaldi onetan. Urkagalluak amaitu dau bere lana, baña ez betirako, odol-egarriak joko dauanean emon egin bearko jako.

42 onein arteto zan, baita Dueson gelakide neban Galdakaoko Ormaetxea-tar Ander. Etzan agertzen elezkoi, kristau otza zirudi, baña eriotzaren aurrean ezta ezer gogorrik, eta Jaungoiko zale, biozdun, aldameneko zori bardiñekoari indar barria emon eta poztuten igaro eban gabonillaren 14tik amabostera-ko azken gaba. Ume txiki ta emaztearen senar zan.

Larrañaga Eibartarra be onein arteko zan. Lagunak baño zori obeko ala txarragoko zan gaitz jat esatea. Lagunak eriotzari paparra jartzera joiazan arte, len egin zan gela ta adizkideen artera bialdua izan zan. Onen etorrerako arpegia gaba neketsuaren ondorengo goizean, aiztu eziñekoa izango jat.

Pozik biurtu zan toki zarrera biotz oneko gizonen baten laguntzaren ondorena zalakotan, baña, Larrañagaren pozak neurri mirrizduna zan. Ala iza-nik, dei barria izan eban gabea, oraingoan betirako juan zan.

Zelako adorez juaten ziran?

Sinistu eziñekoa bada be, egi biribilla au da:

Ba ziran banaka batzuk amari, emazteari ta umeri didarka ta goitik beraño dardar-ikaraz izaten ziranak. Geientzuenak, baña, bekokia goian, begitarte argi, ezpanak irripartsu, bizarra kendu ta soñeko barriz juaten ziran eztegurako izaten dan aize bardiñozkoi, gora ta goraka Euskadiri

17gn gabareño eldu gara. Egunezko jolas egiteak, sakontasunik gabeko adar-joteak eta itxaropen gaizto aiztu gura guztiak gabaren etorrerak, beti lez, zapuztu dauskuz.

Batu ta biribildu gara bakoitza geure tokira. Txutxumutxu ta keiñuak nabaizen doguz. J. Elorriagaren aurpegira begiratzen dogu, au dogu ba barribatzallea, txarrak diranean bein bere utsik egiten eztauana. Geienok ikusten dogu eta artzen dogu gure zori txarra bakoitzak beretzako. Mataza ariaren musturra azkatuz doa, amuak badaki zein arrain izango dan beretzat.

Egunak lenagotik erabagi gendun baraurik ez eukitea ilteko zana, ez jakiñean deiaren ordurarte. Baña nork, zelan eta non batu naiko indarrak lagu-

nari esateko, «Adizkide: eriotza ondoan dozu, gertu zaitez emen, izango dozuz beriala saierreak eta».

Beste toki baten aitatu dotan errijo-tar Azkarate koronela dogu oraingo au, eta laster deituko eutsoela ta gerturik egoteko esan eutsona S. Andini Elozegi.

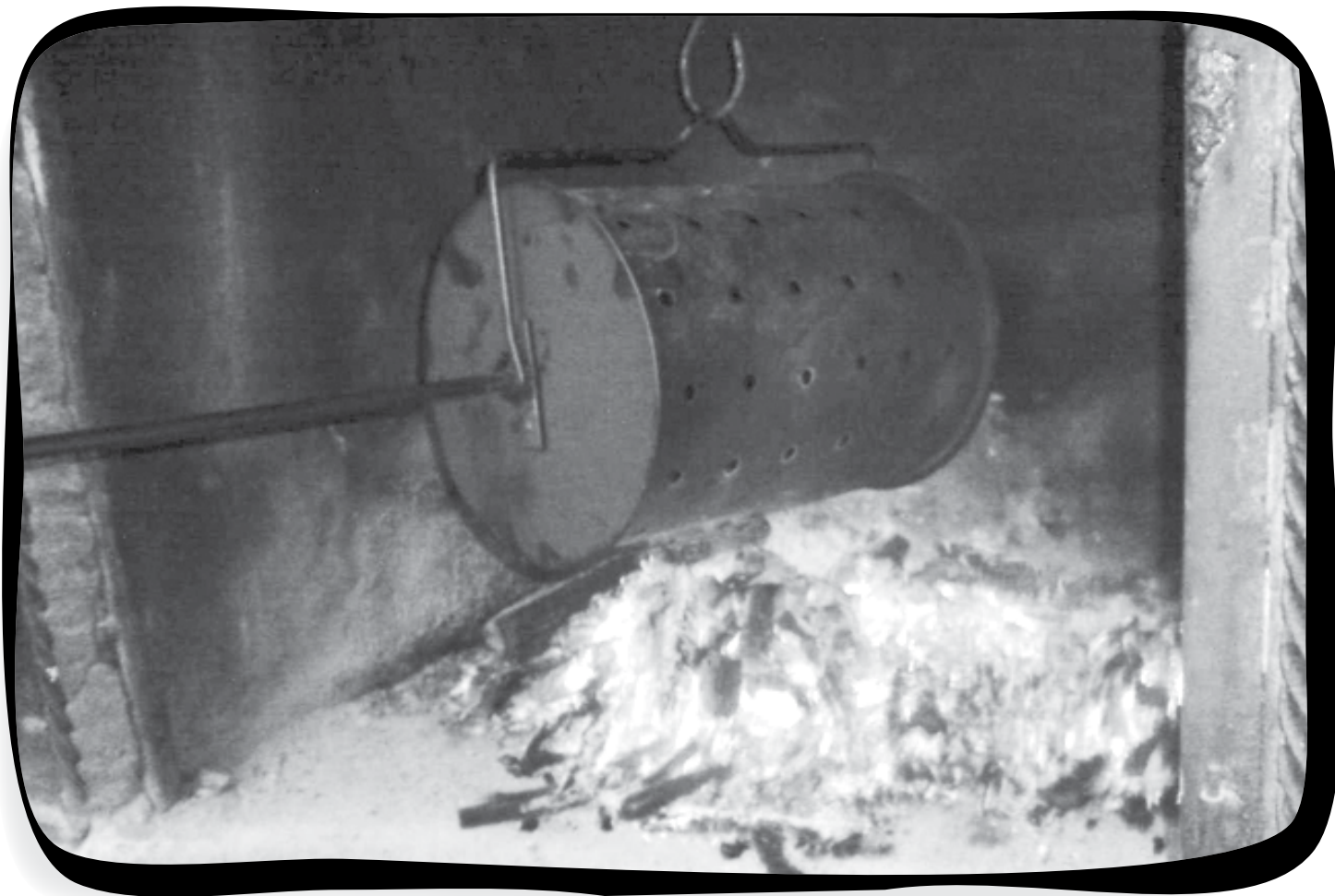
Azkarate beste guztiok lez, gaba igaroteko abitxua gertatuten eragoian. Azaleko gogo jostalaria iñoiz baño obea agiri jakon, baña noizik beñera era ontan iñoian: «estakit zergaitik dan, baña susmo txarrak dodaz gaba onetan». Eta Andinik onango esate batean lepoan jo eta diñautso: «Adiskide maite: gogoak ondo jokatzen dautzu, etzaitu saltzen. Zu izan zara gaba onetarako aukeratua eta gertu egon zaitez etorriko jatzun ordurako».

Gizon errukarriak begiak zabal eginda begiratu eutson albiztalariari, eta arnas-zurrutada sakona eginik eta gizontasunaren sena galdu barik, gertu abia ta erdi etzun zan soñekoak erantzi gabe.

Etzun giñan besteak be ta ateko morrolluaren otsaren zai gengozala, emen datoz txori moko makurrak eta dei dagie: «Azkarate!» gorako bategaz zutitu da, gure goibeltasuna ikustean, bera da gure makaltasuna indartzen alegindu dana bera baño gixajoago gengozalako.

Eun aldiz emon euskuan eskerrak euskaldunai ta Euskalerrriari ain gizonki aintzakotzat artu gendulako lenengo egunetik azkenerarte. Beragaz eroan ebazan samiñen artean, Euskalerrria lenago ta sakonago ez ezautu izan zan.

Egun batzuetan bakea izango dogu, baña bakearen ezaugarriarik iñork erakutsi eztauskun ezker, kez-kati ta prizka larrietan izango gara lo nasai barik orain arte legez.

Zortzireun

800 baño geiago gara epai astunpekoak begi bata-gaz Derio ta besteagaz Prantzia ikusten dogunak.

Legezko agintariak be badabez eperdibaltz lotuak, gu be eperdibaltzen morroi ta doakabe garan laxe. Agintaritz biak, ezker ta eskuma, artu-emonetan dira gudari bitzon arteko trukea egiteko baña bi-tartean gure estutasunak eztau atzenik, ez tximeldu ta ez igartu ezta egiten. Amarentzat, etxeko txoko epelarentzat, emaztegai, seme-alaba t.a., beti dogu leku zabala buru-biotzetan. Nagusi maltzur onein guzur-mezurak dabilkiguz belarririk belarriera iñon diran iñondikoakesaten: gorrien landako gosegarriak, gaixoak, bizi eziña ta makiñe bat guzur geiago.

Alperrik dabiltzaz ba. Eztabe ta izango bez gure gogo ta biotzak eurakanduteko naiko multzurkeri ta zurikeri. Naiago genduke leza-zulo baltzenezan

bizi, suge, kundun eta sierpetartean Jaungoikuaren ordezeko buru dirala diñozkuen oneikaz baño.

Gabon

Urtean danik egunik etxekoienera eldu gara biziari eutsi dautsogunok. Bizkarrean dogun zama arindu gura dogu, etxeari, senide, oiturazko izaten dan orio errea, ilinti bizi ta amaika gauza geiagori leku emonik.

Kristiñau andiagoeziñak doguz jaun, nagusi ta jabe, baña Kristok irakatsitako maitasun ta errukia lagun urkoarentzako, ezta emen agiri. Geu gara poza billatu ta aurkitu bear dogunak. Geu gara alkar lagundu ta maitatuz poza aurkitu bearrekoak. Eta onantxe garratza ta gozoa nastuten dogula, ta ixilka mixilka, Aberriari ta Belengo Aurrari abes-tuten dautsogula gabaren len orduetan, loaren eta amesen besoetara etzun gara.

Gabaren lekuan egun barria loretu da. Kristauntzat egun alai ta bizi-bizia lur lardazka onen zear, eta egunari berea dan giro-usaiña emoteko ainbatzuak dira Jauna artzen dabenak. Bitarteka iru eskutitz egingo dodaz ixil-bidetik kanporatuteko.

Illak 30. Barri pozgarriak barrurantzako bide idigi dau. Espetxe biurtuta dan Karmelotik 25 errikide gizonetzko-andrazko azkatu dabez.

31gn urtearen azken eguna. Arratsaldean autor-kuntza urteari agur ondo egiteko. Asko dira autor-tu diranak. Gau ontan beste gabetan baño azkatasun piritxu bat geiago dogu, eta edontzirik ezean eta edaririk bez, azpillak alkar jo eta klin eginik geure maite guztien osasunarako ta geure onerako, agin-lanean asi gara abesti ta bertsoz gabaren or-durik geienak era onetan emonik.

1938gn urtea

Amagaz ta berari lagun egitera etorri ziranakaz alkar-ikustea. A. Santua adiskide miña Españako lurak zearkatuz joiala, gudari doakabez betetako bultzinean il zala diñauste.

Illak 5. Ateak lenen egunetan bazen gogor irauten dabe itxita ta zainduta. Jagoleak, bai alde batetik, bai bestetik, izkiluak bizkarrean, entzumena zorrotz eta begiluze zaintzen gaitue. Baña ezin zaindu dabez zulo guztiak eta ikasi doguzan maltzurkeri asko, eta emen jatost eskurik eskuko M. Urkixoren idazkia, beraren eta giltzapeko emakume lagun barriekaz eta nireak eskatzen.

Illak 7. Aize gaiztoak putz dagi, ortzian odei-ton-tor baltzaz ara-onaka, arpegiak mazkal, begiak lurrera adi. Guztiok dakigu zerbait eta iñork eztakigu ezer. Igitai etxeari inguruak dabil lepoak aukera-

tzen. Sartuko jako barrura: bai. Odol epelaren egar-riz bizi da, eta ezta aldenduko bereak eta bost egin barik. Zenbatzuk izango ete gara oraingoan. Nor-tzuk? Ni bere bai? Itxaronez jakingo dogu.

Gabaren illun baltza gizenduz dator eta argiak motelagoak dirudie. Surru ta marruak tajutu ta itxuraztu dira eta ogetakak artuko dabe biurtzerik izango eztaben bide bakarra.

Auzoko atean doguz mutillak, giltza zulotik begira diñardut. Ezpanarteko txokor sendoak ketan dabez. Txapelgorriak eta atorra baltzak naste dagoz mairailazurrak estu-estu eginda, ez dot iñor ezautzen eta eztakit zenbat diran be. Biotzaren taupada bixi-bixiak josten nabe bularrean, belau-netan indarra galtzen doakit, ezin iraun dot zutik eta etzun bearrean naz. Aupadarik izango ete dogu gure atean?

Argitu da eguna

Turutak emon dausku goizeroko jagi agindua. Jan dau goizeak gabak gertau dautsen aparria eta armin artega gagoz zer edo nor izan dan jakin guraz.

Busti doguz eztatari legortuak salda baltzez eta betiko tokietan alkartu gara zeñek zein ikusiko edo zein ez ikusiko.

Lagun eta adiskide urkoenari egun on esan eta agurtu garenerako asi dogu goizik geienetako jardunaldia: «Nortzuk eta zenbatzuk izan ete dozak? Ezaunik? zuen gelakorik?». Adizkide ezagun mai-

terik eneban galdu, baña 31 lagun izan dira Ur-tarril onen egunsentian begiak itxi ta plaust egin dabenak lur gogorraren ganera, betirako.

Anai-arrebak

Illak 18. Emengo gudaren ilketatik igezka In-glaterra joan ziran iru anai-arreba txikien ikustaldia izan dot. Kantauri itxaso zear ibillibearra izan dabe eta eztabe ezautzen gudaren aginkadarik. Gazteak dira, poztu naz ikustean baña bete-betean ez. Atzerritar buztarrira lotuak izango dira, españaren morroi geiak dira.

19gn eguna. Egun ontako goiza argi dizdiratsua-gaz jagi da. Soñak jolasa eskatzen dausku, ibilkera txairoagoa dogu. Zer da gertatzen dana? Makiña bat ametsen iturburu izan dogun eguna dogu, truke eguna, 37 katekidentzat bigarren jaiotzea. Zelan eta nork nork neurtu onein poz zoroa? Onein artean doakigu Maximo Espinosa (Errero) Arteaga Arratiakoa. Bajoakuz Prantzira. Azkatasun eguzkiak itsutu dau onein billa egunetik egunera ibili dan eriotzaren begirakada zorrotz kupi gabea, eta aize azkea iruntsiko dabe. Goizetik gabera, baita gaba illutzetik eguna argitzerarteño.

Ilbeltza - Otsaila

Il onen lenenguan asterako ikertaldia egin daus-te amak eta izekoak, emaztegaiak, Mari Zuazo eta Martzelina adizkideak be emen izan dodaz. Erritarrak erritarrari egindako bizkar berotzeak azaldu

daustiez. Narrua berotutakoak osaba Elias, Tomas Zubikoa ta Jose Mari Torreen izan dira. Berotza-ilea, J. Mari Iruarrizaga (Kotxor) txapelgorria. Mutil onen bizkar azurrak beretarren eztenkada ezautuko dau geroago eta erren-ibilkera izango dau bizi izango dan arte.

Agate Deuna

Illak 4. Agateren aurre eguna dogu eta eusko oi-turari jarraituz Deun ospetsua goralduz gabiltzaz adizkideen ateetan ixil-mixil abestuz, bakoitza be-raren tokira gaba emotera bildu aurretik.

6gn egunean. Barruan bazkaldu dogu eta barruan jarraitzen dogu. Aize otzera urtetako deiaren zai gagozan arte «Agur Jaunak» abestutea asmau dogu, baita abestu be. Onetan ari garela, kartze-lako gizona (espetx-zaiña) datorkigu zekorraren botzaz itaunka zeintzuk izan dira abeslariak. Ez-tau artzen ezelako erantzunik eta odol berotu da artz baltza. Anton Zarrabeitia dogu gelako burua (Lemoarra). Etorbarriaren eskutzar latza Antonen bizkarrean jarri da eta ba daroa nonora ostikoka ta ikubilka belarriak eratsi baiñik. Artzaren inda-rrak eta jotak Antonen bizkarrean utsitu eta baretu ondoren, eta artuak artuta, emen dogu gure An-ton arratiarra bizkar baltz eta belarri matrail gorri irriparrea agertzen dauskula. Arrezkero izilik izan bear izaten gendun.

18gn eguna. Patxi Sautuaren ikustaldia izan dot. Fazisten menpe dago gudari-morroitza egiten eta mendian dabillena dot.

-Kaixo, Patxi: Barri onak ala txarrak?

-Ez larritu, adiskide: garaille jagiko gara.

Oneik lako berba pozgarri ta belarri-gozotzalleak izaten ziran ikustera etortzen ziranenak, eta nik uste, biotzean dogun astuntasuna arintzeagatik esaten dauskuezala.

Jagole barriak

Jagole edo espetxezain barriak jarri dauskuez. Orañartekoak gogorak eta ankerrak izan ba jakuz, oraingoak ez tira zeru-txoriak, lengoak bazen latzak edo latzagoak doguz. «Mitxelin» izenagaz ezautzen doguna da gure bizkarren laztangarri, idizillari dantzan erozoten polito daki, lan au ondo ikasia dauka. Eztakigu zelan izango dauan soin estaldua, agirian eztaukana, arpegia, baña, zornez ondatua agiri dau, erdi-ustalduta lizunkeriarren ezaugarri.

Epaila

Illak 3.- Lagun barriakaz bete dauskuez nasai egiak ez doguzan txoko, ertz eta basterrak. Eriotz lokarri-petuak doguz.

7a.- Ikoka, goragoraka ta pozez gagoz. «Balears» fazista guda-itxasontzia urperatua izan dala di-nauskue.

8gn. Ikustera etorri jatan emakumearen ixileko orri idatzia artu dot, otzaratzo bat beretzat egiteko eskatzen daust. Esku-lanezko gauzatxo politak egiten doguz bizikera baltz gorria aitzuten dogun aldietan.

Ezin izango dot bete emakumearen naia. Galerazi dauskuez jolas bezela egiten izan doguzan lantxoak.

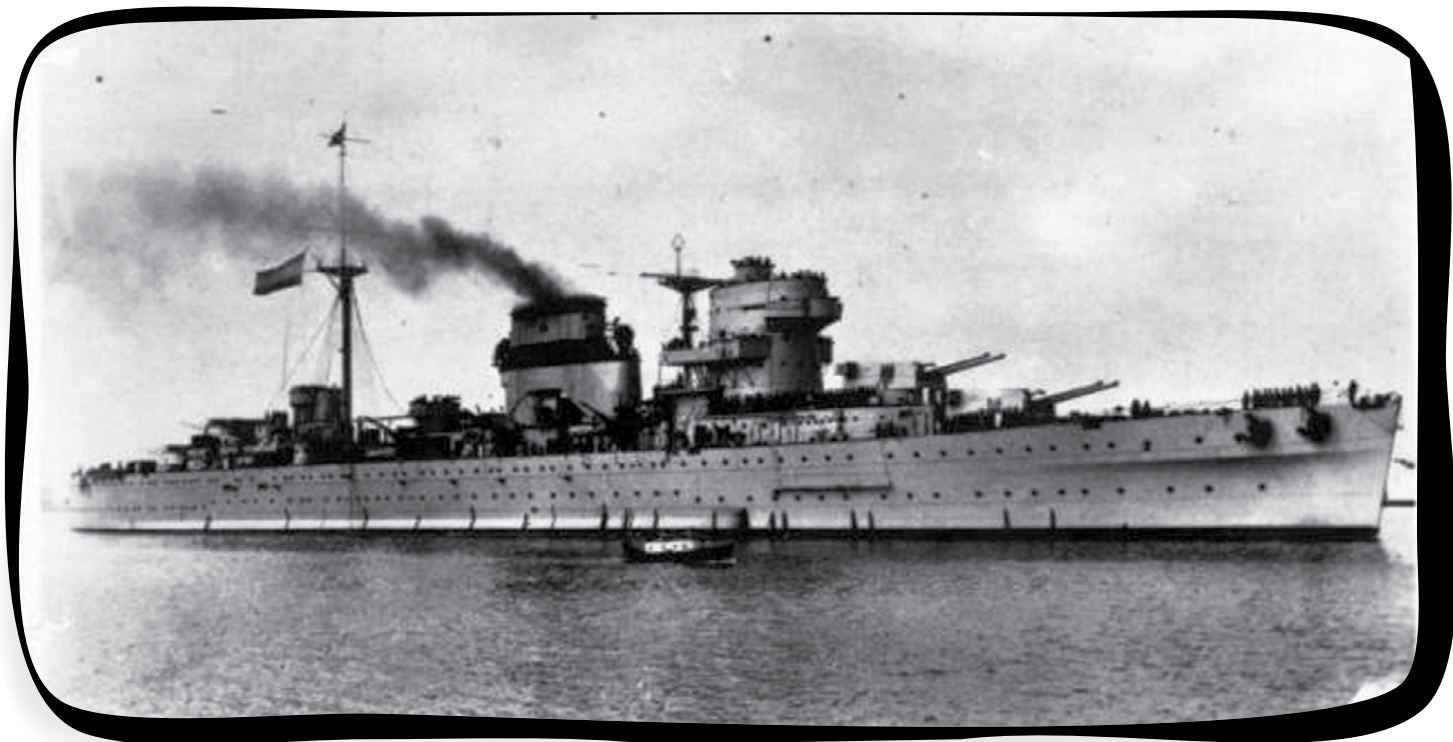
Illak 9.- Eriotz makurrak ara ta ona, ona ta ara biraka egiñaz geroago ta estutuago egiten dausku ilketaren uztaia. Orainarte bein bere gezurtatu ezin izan dogun izpar baltza goitik berako abiada errezean datorrigu 35 dirala esaten urrengo ekitaldirako.

10.- Atso izpar garratza egia biurtu dan bidean aurrera joten dator. Ordulariaren arpegi zurian gabeko amarrak dirala ikusten dogu. Une larrian bizi gara, geldi egon eziña dogu. Aldameneko atietan kirrizt-karraztak entzuten doguz, eta gu, noiz etorriko zai gagoz, mozolloak bazen zabal begiak zabaldurik ateari adi.

Otsorik ez dogu izan gelako artaldean, ondokoen artean zer edo zer gertatu izan dala ondo dakigu ostera. Eta atepak idigi dauskuezanean azkarrengana jotzen dogu auzoken bat ostu ete dauskuen jakin minagaz. 29 izan dira gabezko gizon lapurrak Deriora eroan dauskuezanak. Illaren amaikagarren goiza da eta ezaunik ez dot izan il dabezenen artean.

11gn goiz onek ez dau agiri pozkarizko girorik. Igitaiaren mustur zorrotzak zorrotz agertzen dauskuz ortzak, goseti dirudi. Orduak zelan aurrera gure indarrak alan lurrera, iñoixko makalen.

Txutxu-mutxuak eta zurrumuruak berrogetakak garala diñue, baita ziur-ziur, gelakideren bat be badala. 9an aldera ondo ta argi dakigu zein izango dan ondotik kenduko dauskuen lagun maitea. Deitzera etorriko diran baño len, erabagi zarra bete bearko

dau norbaitek, jakin-arazo bearco dautso.

Andoni aurretu da gaxo onengana be, eta sorbaldan eskua ipiñirik eta maitekiro diñotso «Adiskide, ez erantzi soñekorik lo egiteko, ire gaba dok eta egon adi gertu».

Bizitzaren bizia laburtuta ikusten dauan gizonak eztautsoe emon garrantzi geiegirik entzun dauzan berbai, eta, lurrean dauan lo-abian jarririk eskutitzak idazten diñardu. Emaztearentzat eta adizkideen batentzat dira, nasai ta baketu dirudi. Amaitu dau eskutarteko lana, ipuñak esaten daragaio eta pozik dala dirudi aurrea artu dautsoen lagun ilda-koakaz alkartuteko.

Gaberdiko amabi dangada otsakaz batera tajatu da giltza berarentzat egiña dan zuloan. Bira bigaz atzeratu dau ormaren zuloan sartuta egon dan burdin-musturra, aurreratu dira gizon biotz gabeak eta betirako galduko dogun adizkidearen izena uguzi dabe errukirik barik eta arrokeriz. Gertatzeko diñoetse, baña gure gizonak eztauka zer gerturik, eta gertua dagola erantzuna emonik eta gelditzen geranoi beraren gogo alderako otoitzak eskaturik, agur dagizku benetako epai-egunarte.

Leturia-tar Joseba da eroan dauskuen gelakide adizkidea. Lekeitioko batzokiko lendakaria. Emaztea ta ume gazte bi laga dauz lur onetan.

27-k lagundu dautsoe Leturiari. Andrazkoak izan dira bi, eta onaitako batek 40 eguneko umetxu itxia dau.

Il naiz bizi

Kristoren ezaugarria paparrean, Kristo ezpanetan eta Kristo toki ta ordu guztietan dabillaienak egiten dauskuezan trizkantzak ikustean, Jaungoikua- ren ganako sinismena galdu dabenak be ba doguz. Batzueri bardin dautse il naiz bizi, beste batzuek barriz naiago dabe ainbat lasterren il.

Orozkoko seme zan, urtietan 60tik gora eta bere abizena Lekanda. Zillarrezko diru apurren bat etxean aurkitu eutsoela ta gugana bialdu eben 6 urtean giltzapean izateko. Eguneroko alkar ikustietan eguneroko alkarrizketak izaten genduzan.

Umetan zerbait ikasi genduanok lez, beste munduari, il da gerokoari, bildur eutson. Baña, ikasiak ikusita, sinismena galdu ebala, zerua ta inpernua umientzat egindako ipuñak zirala, eriotzagaz guztia amaitzen zala a.t.a. esaten asi zan, bai ta, bere burua

ilteko asmoa ebala be, obe zala ba, zenbat azkarrago il 6 urtean zorrien janari izan baño.

Igandez jazo zan. Beartuta gengoan, sinismendun eta sinismen bako, meza entzutera. Lekanda, meza entzuteko, gorengo bizilekura igon zan, eta meza amaitu besterik ez, egotzi dau burua, jo dau beko bee gogorra ta zatitu da inguruko ormak odol txipristinez bete ta orbandurik. Lekandak bete dau bere ametsa illaren 13gn. 15gn goizean lau izan dira urkatuak. Zeintzuk eta nonguak izan diran ezin ezin dot jakin. Arratsaldean aukeratuak urkatzeko sei izan dira, baña, zerbait gertatu da ta, eztabez il.

16.- 68 dira eriotzaren astuna arinduta ikusi dabenak. Onein artean da Ugarte´tar Patxi (Txoko) Areatzako, Billarokoa.

Adiskide au be bereak eta bost geiago ikusia da. Bein, gaba baten, orain bat eta gero beste bat, erreskadan egon ziran lekutik alde bietako lagunak kendu eutsoezan. Zer nabaitzen eta eban kolkoan? Bear dan bezela azaltzea elitzakit izango lan erreza.

19.- Joseba Deunaren eguna. Lekandaren eriotzari ondo eretxita edo..., zorrien abi ta janari zan andaluziarrak erabagi bardiña izan dau: burua jaurti. Jaurti da ba, baña une-uneko damualdia izan dauala dirudi: eskegita gelditu da. Eskua ezarri dautsoe egin daua- nagatik zigortzeko, eta ondo be ondo idizildu dabe azur utsak ziran saietstarteak odolgorritu arteño

25.- Pozaren jabe gara barrero be. Eztakigu loretuko dan, baña itxaropen ona lagun ona dan ezkeru eutsiten aleginduko gara. Gorrien giltzapeko diran zuriak onuntz bialduz gu aruntz bialduko gaituela diñue, ala diñogu? Dana dala, astirik galdu barik, pozez eta goragoraka emen gabiltzaz gauzarik bearrearrenak biribilduten txoria eskuetan bageunka lez.

Jorrailla

Aunitz, asko izan dira betirako joan diranak, biur- tuko ez tiranak. Geiago gara oraindiño praka estue- gietan bizi garanok, biotzaren taupada garratzak baretu ezin baretu doguzanok.

Orduak luze, egunak urduri ta gabak larriak. Sabela gosez, gogo azkatasunaren egarriz, begientzat nas- kagarri egin diran ormatzarak aurrean, idizillaren keriza orpoan jarraika. Orkoro atzazabal bigundu- ta zorriak ilten eta arri ta ol gorreraren ganean lo egiten azurrak minduta, jorraillaren laugarren ga- beraño eldu gara.

Gaba ontan turuta-otsak datorkuz etxearen lau alberdietatik. Eztakigu zer gertakizun adierazo gura dauskuen, eta larrialdi bat geiago nagusitu da. Tokien batzuetan triskantza egiteko deia zala usterik, gabarik geiena emon dabe itxarrik eta gerturik, atatera datorrenari aginak erakutsi ta alkar ilten ilteko. Francoarren Lerida menperatzearen ezaugarriak izan dira barteko turuta joateak, ezer txarrik ez zan jaso.

9gn ezkontza bat izan gendun. Zelan galdu dodazan egunkariaren ainbat orrialde, emen amaitzen dot gaurdaño ikusi, entzun eta egin dogun edo izan dogun bizikera. Aurrera noa, baña, Burgosen emon gendun aldiari zerbait eskatu ta zeaztasun geiegi-korik barik azal-azal argitaratutera.

Burgos

Bilbon gagoz oraindiño, Jakoba deunaren goiza da ta izen-zerrenda luze luzea irakurri dauskue.

Izentatukako guztiok besteakandik banandu ta bialdu gaituez. Illazki ta lastakiñezko lo-abiak, jan-ontziak, estalki berrogarriak e.a. artzeko be agindu dauskue eta gertuak gagoz aldakuntza barri onen jakin-miñak jota.

Lokarri pilla agirian dago, eztakigu zer asमतarako. Asi dira lokarriak azkatzen eta oneikaz eskumuturretatik lotuten gaitue. Bakoitzak aldogun eran bizkarreratu doguz geure tresnatxoak eta Zabalbide aldapea bera garoardiez txapelokerez esituta, Norteko bultzin-geltokira.

Emen, abelgorri, zaldi, asto ta txarriak bagiñaz le-txe sartzen gaitue buzpurdietan. Ezkurik eztauskue azkatu eta burdi bakoitzaren ate erdi idigian sugegorri bi doguz: txapelokerrak dira.

Buru egiten dauan burdia asi da aurrerantz indarka fut, fut egiñaz, eta atzetik lotuta daukazanak ixil-ixilik eta leunki jarraitzen dautsoe aurrelarien indar egiteari. Zein bide artu dogu, nora garoardiez, zertarako ta noizarteño? Aldiak dau erantzune.

Bultziñak aurrera dagi bere bidean, eta, fut, fut neketsuan, guraitu dau Orduñako aldapa gogorra.

Agur, Bilbo, agur, Bizkaia, agur Euskalerrria. Bi-garren aldiz ezautu bearko dogu Kastilla legor eta latza. Amorde biotz gabe onen otsein eta doakabe izango gara urtietan.

Kastillako galondo lur billuztuak zearkatu doguz eta Burgos, uriburura eldu gara. Lurreratu gaitue, eta biñaka lotuta gagozan arren, seinaka lotuten gaitue eskumutur bitarteetatik eta aurretik atzera beste lokarri luze bategaz alkaturik. Era onetan be igez egin geinkelata, beste lokarri bat geiago jartzen dauskue besotik besora inguru egiñak, eta, «aida» entzun dogun bazen bizkor aurrera goaz, oinpean astintzen dogun auts gorri igarra eguzki galdagaz batera iruntsiten dogula.

Ormak baño besterik agiri eztauan zerbait ikusten dogu begien aurren, gure bizileku barria da.

Amaiera

Anton Landajuela

